

Vlinderen met de videocamera

Vlinders zijn met hun prachtige kleuren een geliefd onderwerp om op de gevoelige plaat vast te leggen. Nog mooier dan een foto is een beeld van een bewegende vlinder of rups. Door de opkomst van de videocamera behoort het tegenwoordig voor velen tot de mogelijkheden om op deze wijze het leven van vlinders vast te leggen.

N.W. Elfferich

Een videofilm over vlinders maken is een uitdagende en boeiende bezigheid. Toch komt er het een en ander bij kijken om goede resultaten te krijgen. Met name het gedetailleerd filmen van eitjes en rupsen vergt de nodige voorbereiding.

EERST WAT TECHNIEK

De meeste camcorders zijn uitgerust met een zoomlens die in het tele-bereik juist voldoende is om middelgrote vlinders groot genoeg op te nemen. Echte close-up opnamen lukken er echter niet mee. De veelgeroemde macro-instelling werkt in de groothoekstand en heeft een veel te kleine werkafstand om praktisch bruikbaar te zijn. Er zijn maar een paar camcorders op de markt die een telemacro-instelling hebben of zelfs verwisselbare optiek. Vooral het laatste type is nogal kostbaar. Er zijn hier en daar nog wel eens oudere camera's te koop, die een verwisselbare lens hebben, maar vaak zijn de daarbij nodige lens-adapters niet meer in de handel. Om onze camcorder geschikt te maken voor vlinderfilms moeten we onze toevlucht nemen tot voorzetlensen. Het beste is naar een gecombineerde foto-video vakhandel te gaan. Daar weten ze de beste combinatie voor uw camcorder, want omdat we met een zoomlens werken geeft een gewone foto-voorzetlens soms een nare randvertekening. Meestal kunt u in de winkel even uitproberen wat het beste werkt.

De meest gebruikte sterkte is 3 dioptrieën. Deze lens heeft een brandpuntsafstand van

33 centimeter. Op deze afstand krijgt u dus een scherp beeld als de camcorderlens op oneindig staat ingesteld. Stelt u dichterbij in dan wordt de afstand verkort en het beeld groter. U houdt dan dus de mogelijkheid tot "zoomen". Om nog dichterbij te komen moet een nog sterkere voorzetlens worden gebruikt. Veel verder dan 4 dioptrieën kan men meestal niet gaan omdat dan de vertekening te groot wordt.

Als u over een 50 mm kleinbeeldlens beschikt waarvan de frontlens niet te diep ligt (zonnekap afschroeven), kunt u deze als sterke voorzetlens gebruiken. Zo kunt u zelfs vlindereieren voldoende groot afbeelden. De lens moet dan omgekeerd op het camcorder-objectief bevestigd worden.

U kunt de benodigde tussenring bestellen of laten maken, maar het goedkoopst is het om twee ringen van het Cokin-filtersysteem aan te schaffen. Eén moet op de camcorderlens passen en de andere op de filterschroefdraad van het kleinbeeldobjectief. Deze ringen hebben een brede flens waarmee ze in de filterhouder passen. Als we deze flenzen even opzuiven kunnen ze met twee-componentenlijm op elkaar gelijmd worden. Neem een langzaam uithardende lijmsort. Van te voren moeten we natuurlijk eerst uitproberen of deze combinatie van lenzen een goed resultaat geeft. Meestal krijgen we bij het naar groothoek zoomen een randvignettering, maar omdat we een zo groot mogelijke afbeelding willen, werken we toch in een telestand.

Wat het opnamesysteem betreft, elk systeem is bruikbaar. De eindmontage van de film zal wel op normale VHS-banden gebeuren. U kunt de opnamen die u binnenshuis maakt ook op dit goedkope materiaal maken, door de uitgang van de camcorder met een VHS-recorder te verbinden. Alleen moet u dan bij het monteren de beschikking hebben over een tweede (geleende) VHS-recorder.

Binnen-opnamen

Omdat het vaak moeilijk is om eieren en rupsen in de vrije natuur te filmen, zal een deel

van de opnamen binnen gemaakt moeten worden. Daarvoor hebben we kunstlicht nodig. Vaak is een goede bureaulamp voldoende, maar nog prettiger werkt een modern halogeenlampje. Behalve licht straalt een lamp veel warmte uit en dat kan dodelijk zijn voor het insect. Een eenvoudige en doeltreffende koeling is een fles water tussen de lamp en het motief. Het prettigste is een vierkante fles (Bokma b.v.), maar bedenk wel dat daar zelfs nog warmte-straling doorheen komt. Een zwart insect kan bij urenlange bestraling toch te warm worden. Een kleine ventilator kan wel helpen.

ders zijn vaak het aantrekkelijkst door hun kleuren en de mogelijkheid ze overdag te filmen als ze actief zijn met bloembezoek. Deze opnamen zijn meestal eenvoudig te maken, maar het is wel verstandig om een statief te gebruiken. Dan krijgen we niet van die wiebelfilms. Bij sommige soorten, zoals de witjes, is het niet moeilijk om de paring en het eierleggen in de vrije natuur te filmen. Brandnetelvlinders, zoals Kleine vos en Dagpauwoog, zijn op deze punten lastiger, maar ze zijn wel veel fotogenieker. Van te voren moet wel overwogen worden of we alle kennis en tijd hebben om de kweek en

*In de natuur filmen van vlinders met een videocamera.
Foto: Henkjan Kievit.*

WAT FILMEN WE?

We kunnen van alles aan vlinders filmen. Bijvoorbeeld de vlinders die we op vakantie zien samen met de landschappen waarin ze voorkomen. Een ander interessant onderwerp is de levenscyclus van een bepaalde soort. We weten echt nog niet alles van de ontwikkeling van ei tot vlinder. Een paar voorbeelden; eet de rups na het uitkomen de eischaal op? - eet hij na een vervelling de oude rupshuid op? - maakt de rups een spinseltje voordat hij vervelt? - en hoe gaat de verpopping precies?

Welke vlindersoort we nemen hangt af van de mogelijkheden die we hebben. Dagvlin-

derij tot een goed einde te brengen. Ook nachtvlinders zijn interessant genoeg om een film van te maken. Bovendien zijn ze vaak gemakkelijker te kweken.

De eieren

Omdat de eieren van één legsel zelden precies tegelijk uitkomen is het filmen ervan eenvoudig. Immers van zo'n uitkomend legsel zien we op hetzelfde moment zowel aan gebeten eieren als eieren waar de rupsjes al uit kruipen. Als we een deel van het legsel op een andere (koelere) plaats bewaren, spreiden we de tijd van uitkomen zodat we meer kansen hebben op goede beelden. Dit geldt overigens voor de hele verdere kweek.

Wanneer we binnen-opnamen maken kunnen we de camcorder met een kleurentelevisie verbinden. We kunnen dan precies zien hoe het beeld wordt, of het scherp is, of de kleur goed is en of er geen vervelende schaduwen zijn. Die schaduwen kunnen we ophelderen met kleine stukjes aluminiumfolie die we als reflectieschermpje gebruiken.

Het voorkomen van 'springers'

Het uitkomen van het ei neemt vaak geruime tijd in beslag. Vanuit wetenschappelijk standpunt zouden we dat in zijn geheel kunnen opnemen, maar voor de kijkers duurt zoiets te lang. Die vallen geuwend in slaap. We moeten zo'n gebeurtenis daarom inkorten. Dit geldt ook voor de vervellings- en verpopings-scenes. Beroepsfilmers laten vaak de camera wat langzamer lopen en dat kan ook bij sommige moderne camcorders. We doen echter de werkelijkheid nogal geweld aan als we een rupsje bliksemsnel uit het ei zien rennen. Daarom is het beter de opnamen regelmatig te onderbreken. Er ontstaan dan echter zogenaamde 'springers'. Deze term komt uit de filmerij en betekent dat het proces met onprettige schokken lijkt te verlopen. Er zijn diverse mogelijkheden om dit te voorkomen. Als we na een opgenomen stukje het beeld één of twee seconden verdonkeren voelt de toeschouwer aan dat er een tijd overbrugd is. We kunnen dat bij het opnemen of het monteren doen, afhankelijk van de technische mogelijkheden. Dit kan echter niet te vaak worden toegepast, want het effect is vrij hinderlijk. Beter is het daarom iedere scène duidelijk van de voorgaande te laten verschillen. Dit kan op twee manieren; tussen de opnamen kan de afbeeldingsmaatstaf veranderd worden door te 'zoomen' of het standpunt kan veranderd worden door het object een stukje te draaien of te verplaatsen. Als we al deze mogelijkheden goed toepassen, krijgen we zeker geen saaie film. Het is aan te raden iedere nieuwe opname niet te kort te maken om zo de storingen die bij het opnieuw starten van de opname-apparatuur optreden, te vermijden. Bij de eindmontage kunnen we dan het eerste stukje van zo'n scene wegla-

ten en zodanig inkorten dat er een vlotte film ontstaat.

Rupsen

Als de rupsen wat groter zijn wordt het filmen eenvoudiger. We kunnen dan opnamen maken van het kruipen en eten. Vooral dit laatste geeft in close-up interessante beelden.

Close-up van een etende rups.
Tekening: Adri Karman.

Vervellingen kondigen zich aan door een verdikking van de nieuwe kop, die al geruime tijd achter de oude kop zichtbaar is. Toch moeten we er vaak lang op wachten voor we het vastgelegd hebben. Het is één van de moeilijkste momenten om te filmen. Het begint vaak zonder een duidelijk teken en als we op een grote band opnemen is het verstandig om die te laten lopen als we even de kamer uit gaan. Na afloop van de vervelling kan bij doornrupsen worden vastgelegd hoe de doorns uitgroeien en of de oude huid al dan niet opgegeten wordt.

Filmen van de verpoping

De verpoping biedt veel opname-kansen. Bij de rupsen die een cocon spinnen kunnen we dat prachtig filmen. De dagvlinders die zich ergens aan ophangen geven nogal eens problemen doordat ze dat op plaatsen doen waar we nauwelijks kunnen filmen. Een oplossing is dan om een poprijpe rups in een pot of doos te zetten. Het dier kan dan een paar uur rond lopen waarbij we goed moeten

SUMMARY

A very interesting hobby is making one's own video-film about butterflies. After some technical information on the necessary lenses for the camera, attention is given to making the best shots.

The butterfly life cycle is a fascinating subject to film, and useful tips are given on shooting the different transformations.

opletten of hij stil gaat zitten. Als hij zich omdraait om een staartspinsel te gaan maken zetten we hem op een takje dat we opgehangen hebben. Meestal begint het dier binnen een half uur zijn staartspinsel te maken en kunnen we de tak voor de camera zetten. Om verpoppende rupsen gemakkelijk voor de camcorder te plaatsen is het handig om een "soldeerhulp" te kopen. Dit zijn apparaatjes die in de elektronicawinkels te koop zijn. Het is een zwaar voetje waaraan twee krokodilklemmetjes zitten die in alle richtingen verplaatsbaar zijn. Hiermee kan een takje of stengel in alle standen voor de camera gebracht worden. We moeten ook op de achtergrond letten. Het beste is meestal een grote bloempot met "onkruiden" achter de op te nemen rups te zetten. De planten komen dan onscherp in beeld en dat geeft een natuurlijk effect. Bij boombewonende rupsen natuurlijk takken van de betreffende boom als achtergrond gebruiken. Een en ander hangt af van de kennis en fantasie van de filmer. Als het maar zo natuurgetrouw mogelijk blijft.

De uiteindelijke verpopping is met wat geduld prachtig te filmen. Ook hier steeds van standpunt of afbeeldingsmaatstaf veranderen. Op het einde, als de pop zich aan het staartspinsel vast haakt dit close-up opnemen. Na de verpopping verandert de pop tijdens het uitharden snel. Maak hier een aantal "shots" van.

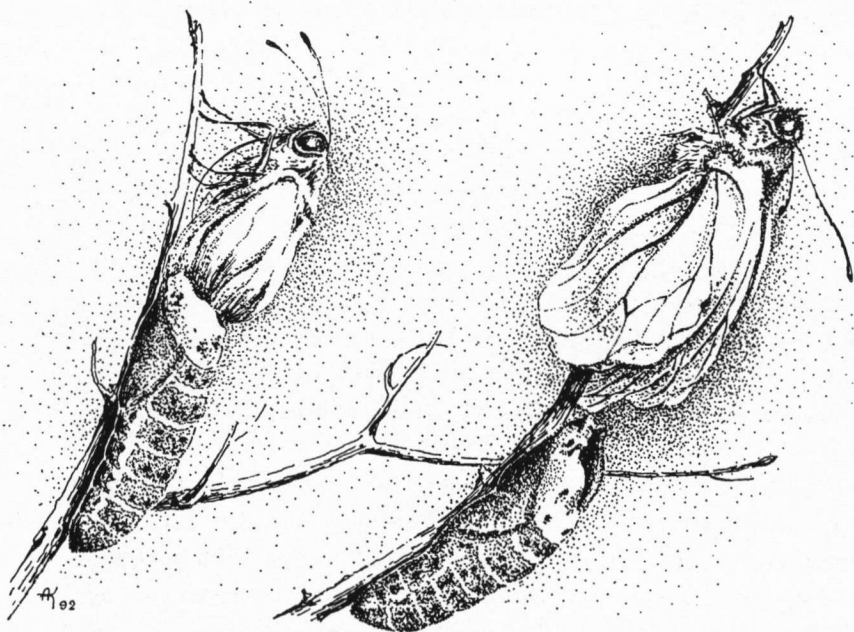
Willen we een verpopping filmen van een rups in een cocon, dan moeten we deze voorzichtig openknippen.

Het hoogtepunt: de ontpopping

Het ontpoppen van de vlinder is een geliefd filmmotief en het is zo boeiend, dat we de camera gewoon kunnen laten doorlopen. Er is zelfs een mogelijkheid om het geluid van de knappende pophuid op te nemen. U moet dan een microfoon juist buiten beeld dicht bij de pop brengen en die met de camcorder verbinden. Dit moet dan wel in een vrijwel geluidsdichte ruimte gebeuren anders is er te veel omgevingsrumoer.

Het strekken van de vleugels leggen we weer in fasen vast. Het ordenen van de rol-tong kunt u close up opnemen.

U kunt de film zo uitgebreid maken als u zelf wilt, maar ook een beperkte film kan zeer de moeite waard zijn. Soms kan men een film in één seizoen maken, maar het kan ook jaren duren voor men precies gefilmd heeft wat men wil. De hoofdzak is dat we boeiend bezig zijn met deze fraaie schepsels en dat we anderen wat van onze liefhebberij kunnen laten meegenieten. Na een druk opname seizoen kunnen we de film in de winter tot een geheel monteren. Indien mogelijk zetten we er een bijpassend stukje muziek bij en wat commentaar. Hoe dat gedaan wordt hangt van de technische mogelijkheden af. Meestal wordt van een cassettebandje gebruik gemaakt, dat met muziek en commentaar op het geluidsspoor van de videoband wordt overgespeeld.

*De ontpopping is een fascinerend moment in het vlinderleven.
Tekening: Adri Karman.*

Rupsen van de witjes spinnen een gordel-draad, nadat ze het staartspinseltje gemaakt hebben. Dit is zeer boeiend om vast te leggen.